

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

[Cilt/Volume: 7, Sayı/Issue: 2, Ağustos/August 2023]

Perihan ÖLKER

Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi
olkerperihan@gmail.com

Gökhan ÖLKER

Doç. Dr., Necmettin Erbakan
Üniversitesi
golker@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-2603-3639>
<https://orcid.org/0000-0001-7449-4873>

Klasik Osmanlı Türkçesi Döneminde Sözlü İcranın Yazıya Etkisi: Şükür-Nâme

*The Effect of Oral Performance on Writing In The
Classic Ottoman Turkish Period: Shukur-Names*

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 10.07.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 14.08.2023

Yayın Tarihi/Published: 30.08.2023

Atıf/Citation

ÖLKER, P. ve ÖLKER, G. (2023). Klasik Osmanlı Türkçesi Döneminde Sözlü İcranın Yazıya Etkisi: Şükür-Name. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 7(2), 1433-1472.
<https://doi.org/10.34083/akaded.1325086>

Ölker, P. & ÖLKER, G. (2023). The Effect of Oral Performance on Writing in The Classic Ottoman Turkish Period: Shukur-Names. *Journal of Academic Language and Literature*, 7(2), 1433-1472.
<https://doi.org/10.34083/akaded.1325086>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

Bu çalışma [CC BY-NC-ND 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/) açık erişim lisansı ile lisanslanmıştır.
This work is licensed under [CC BY-NC-ND 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Öz

Söz sürekli değişen, dinamik bir varlıktır. Dolayısıyla yazı dili de söze bağlı olarak sürekli değişim geçirir. Türkiye Türkçesi yazı dili hâline gelmeye başladığından itibaren günümüze kadar sürekli bir değişim yaşamıştır. Resmî dilin ortaya konması ve buna dayalı eğitim dilinin yerleşmesiyle imlanın standart hâle gelmesi ancak mümkün olmuş; iletişimin kolaylaşması, okullaşma oranının artması da bu standartlaşmaya imkân tanımıştır.

Klasik Osmanlı Türkçesi döneminde, 16. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar, derviş âşıkların sözlü icrasını yazıya döktüğü görülmektedir. Bu yazılar sözlü icranın takip edilebileceği şekilde olmuştur. Yani âşık, aynı dönemdeki başka yazar ve şairler gibi, konuştuğu şekilde de yazabilmiştir. Bu çalışmada tarih kaydı düşünülmüş en eskisi 1656 en yenisi 1810 yılına ait; Tekke Edebiyatı dâhilinde, manzum Şükür-name nüshalarının, tenkitli okunmuş dördü üzerinden, dönemin ağız özelliklerinin yazı diline yansımaları tespit edilmiştir. Şimdiye kadar on nüshasını tespit edebildiğimiz, tamamı harekeli olan Şükür-name'nin uzun süre hem sözlü icra edildiği hem de yazıya döküldüğü anlaşılmaktadır. Hece ölçüsüyle ve koşma tipi nazım biçimiyle kâğıda dökülmüş eserin tam olan bazı nüshalarında sözlü icrasını da yapan âşğın mahlası mevcuttur. Nüshalar arasında ceger~ciger, get~git-, yeren~yerin-gibi örneklere rastladığımız gibi dudak uyumunu da takip edebiliyoruz. 17. yüzyıl ortasında dağ yazarken 18. yüzyılın sonunda tağ yazabildiğini görüyoruz. Bunlara benzer örneklerden anlaşılıyor ki derviş âşıklar sözlü dille yazı dili arasında kalmışlardır.

Anahtar Kelimeler: manzum Şükür-name, Osmanlı Türkçesi, yazı dili, standart dil, sözlü icra.

Abstract

The speech is a constantly changing, dynamic entity. Therefore, the written language also constantly changes depending on the speech. Turkish of Turkey has undergone a constant change since the first time it began to become a written language. It was only with the introduction of the official language and the establishment of the instruction of language based on it that orthography became standardized, and the facilitation of communication and the increase in the rate of schooling added to this standardization.

In the Classical Ottoman Turkish period, it is seen that dervish minstrels put their oral performance into writing from the 16th century to the 20th century. These writings were such that the oral performance could be followed on the basis of them. In other words, the minstrels could write as well as they spoke. In this study, an effort was made to determine the reflections of the dialectal characteristics of the period on written language via four of the critically read copies of the verse Shukur-names belonging to the Tekke (Lodge) Literature, with the oldest one bearing the date 1656 and the most recent one dated 1810. It is understood that Shukur-names, of which we have been able to identify ten copies so far all with vowel points, were both performed orally and put into written form for a long time. In some full versions of the work, which was written in syllabic meter and koshma type verse, the pseudonym of the

minstrel, who also did the oral performance, was also included. We find examples such as ceger~ciger, get~git-, yeren~yerin- in the copies while we can also observe the lip harmony. We see the form dağ in the middle of the 17th century, whereas it was written tağ at the end of the 18th century. It is understood from examples similar to these that dervish minstrels were split between oral and written language.

Keywords: *verse Shukur-name, Ottoman Turkish, written language, standard language, oral performance*

I. Giriş

İnsanlığın zihin gücünün yansıması olan dil, canlı bir varlık olmanın ötesindedir; önce kadim sözle var olmuş sonra yazıyla ebedileşmiştir. Sözün yazıya geçmesi ise; sözlü dilin yazılı dili oluşturması, sözün yazıyı var etmesi demektir. Söz yazıyı var etmiş ve zaman boyunca yazı dilini şekillendirmiştir. Türkçe de bu doğrultuda yüzlerce yıl şekillenmiş, yazı dilleri ortaya koymuştur.

Nihayetinde her yazı dili bir ağza, konuşma diline, dayanır. Türkiye Türkçesi'nin oluşumu ve gelişiminde yazılı dille sözlü dil arasındaki ilişki pek çok bilim insanı tarafından da incelenmiştir (Karahana, 2007; Develi, 2002; Erdem 2006a; Erdem 2006b, Develi, 2008). Eski Anadolu Türkçesi'nin imlasındaki değişkenlik, yazı dilinin henüz oturmamışlığıyla bağlantılı olarak değerlendirildiği gibi; bahsi geçen yazı dilinin birkaç ağız üzerinde şekillenmiş olmasıyla da ilgili görülmüştür. Eski Anadolu Türkçesi, bu değişken imla nedeniyle “yazı dili” olarak dahi kabul edilmeyip “yazılı dil” (Öztekten, 2018) şeklinde de nitelendirilmiştir.

Söze bağlı olarak hem zaman içerisinde hem de aynı dönemde yazı dilinde farklılıklar görülebilmektedir. Osmanlı Türkçesi döneminde de süreç içerisinde dilde ve imlada değişiklikler olmuştur. Bu değişikliklerin, Osmanlı kaynakları aracılığıyla yazı dilinden takip edilemediği hâllerde, yabancı kaynakların yardımıyla tespit edildiği görülmektedir (Kartallıoğlu, 2011; 2016; 2023). Yazı dilinde de zaman ilerledikçe takip edilebilen değişimler olmuştur. 16. yüzyıldan itibaren başlayan Klasik Osmanlı Türkçesi'nin aslında tekdüze bir şekilde 20. yüzyıla ulaşmadığı bilinir. Sarayın ve bürokrasinin; eğitilmiş insanların okuduğu ve anladığı bir Osmanlı Türkçesi varken diğer taraftan halkın anladığı, yazdığı ve konuştuğu bir Osmanlı Türkçesi de vardı. 17. ve 18. yüzyıllarda Eski Anadolu Türkçesi'nin büyük ölçüde söz varlığını, şekil ve imla özelliklerini barındıran eserler de karşımıza çıkmaktadır (Yavuz&Gülmez, 2015; Yavuz&Gülmez, 2018; Öler, 2018 vs.). Bu dönemde halkın yazdığı ve okuduğu Türkçe klasik Osmanlı Türkçesi'nin yanı sıra devam etmiş ve söyleyiş/sözlü icra da

yazıya yansımıştır. Nitekim 17. yüzyılda Seyâhatnâme’yi yazan Evliya Çelebi, eserinde söyleyişi yansıtan çok sayıda örnek vermiştir (Develi, 1995; Duman, 1995). Harekeli eserler sayesinde konuşma dilinin yazı diline nasıl etki ettiği, Eski Anadolu Türkçesi özelliklerinin ne şekilde devam ettiği, daha açık şekilde takip edilebilmektedir. 18. yüzyılda yazılmış Risâle-i Garîbe bu doğrultuda zengin örnek barındırmaktadır (Develi, 2001).

Manzum eserlerde dönemin ağız özelliklerini ve söz varlığını bilhassa halk şairleri yansıtmıştır: *güleş* (Aydın, 2019: 295), *İrmeni* (Aydın, 2019: 298), *kiprik* (Aydın, 2019: 291), *mırdar* (Aydın, 2019: 230), *öylen* (Aydın, 2019: 288), *yacan-* (çekin-; Aydın, 2019: 289) gibi örnekler Âşık Şem’î’de (18.-19. yüzyıl) tespit edilmiştir. Osmanlı Türkçesiyle yazılmış mensur eserler sade nesir, süslü nesir, orta nesir, halk nesri gibi ifadelerle tanımlanmıştır. Bu ayırım her ne kadar üslup açısından ortaya konmuş olsa da pek çok eser Eski Anadolu Türkçesinin şekil ve imla özelliklerini taşıması bakımından bu tasnif kapsamındadır. Öte yandan yazı dilinde de imla değişikliğini takip edebiliyoruz. Örneğin Osmanlı Türkçesi’nin ilk yüzyıllarında “ol” sözcüğünün son yüzyılında “o” şeklinde yazıldığı görülmektedir. Misaller çoğaltılabilir; 1790 yılında şair ağız özelliklerinin imlaya yansıtılmasını tenkit etmiş ancak harekeli yazdığı eserinde dönemin ağız özelliklerini de yazısına yansıtmaktan geri durmamıştır (Günaydın, 2020).

Döneme dair eserler üzerinde yapılan pek çok çalışmada çoğu kelimelerin imlasındaki ikilik nedeniyle “müstensih imlaya vakıf değildir, hatalı yazımlar vardır, metin tamiri yapılmıştır” vb. ifadeler görülmektedir. Ayrıca 19. yüzyıldaki Batılılaşma, söz varlığında da değişikliklerin yaşanmasına neden olmuş buna bağlı olarak da Batı kaynaklı yabancı kelimelerin çeşitli şekillerde yazılması durumu ortaya çıkmıştır. Örneğin Amerikan para birimi 19. yüzyılda İstanbul’daki gazetelerde hem “talır” hem “dolar” olarak yazılmıştır (Ölker, 2016: 44).

İngiltere’de 1362 yılında çıkarılan Savunma Yasası ile (Statue of Pleading) mahkemelerde İngilizce kullanma zorunluluğunun (Sadoğlu, 2003: 16) yanı sıra 15. ve 17. yüzyıllarda da İrlanda ve İskoçya’da eğitim dilinin İngilizce olması zorunluluğu getirilmiştir (Sadoğlu, 2003: 17). Osmanlı’da resmi evrakların dilinin sade Türkçe ile yazılması gerektiğine dair ilk karar Meclis-i Vâlâ’dan 9 Ocak 1847 yılında çıkmıştır (Akyıldız, 1995: 227). Resmî dilin Türkçe olduğuna dair ifadeler de ilk kez 1876’daki Kanuni Esası’nın 18. maddesinde görülmektedir. Nitekim 1840 yılına ait gazetede “Avrupa’da okumak yazmak pek kolay bir şeydir çünkü tahrîrâtları bir siyâkdadır öyle Türkçe gibi imla lisanı başka tekellüm lisanı başka değildir, kibâr ile hamâln lakırdısı birdir. Bir çocuk mektebden çıkdığı anda birdenbire yazıcı olabilir...” (Ölker, 2013:

2028) satırlarıyla da dönemin dil anlayışı eleştirilmektedir. Millet Sistemi¹, Türkçenin gayrimüslim tebaa arasında yaygınlaşmasını engellemiştir (Sadoğlu, 2003: 61). Bu sistem içindeki Yahudiler, Ermeniler, Rumlar kendi okullarında kendi dillerinde eğitim vermişlerdir. Dolayısıyla Osmanlı döneminde de yazıyı standart bir duruma getirecek siyasi ve sosyal ortam mevcut olmamıştır.

Aynı dönemde farklı yazılışların önüne büyük ölçüde Cumhuriyet döneminde geçilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında alfabe değişikliğiyle birlikte yazıda, hem söyleyişin hem de Osmanlı Türkçesinin standart imlasının etkisi görülmektedir. Gazetelerde Osmanlı Türkçesinin imlasına uygun olarak “geliyordu, yürüyordu” örnekleri tespit edilmekle birlikte (Cumhuriyet 14 Eylül 1928 2. s.), söyleyişe uygun olarak “taktim, piyanko, hörmet, çiççi” (İkdam 1 Temmuz 1929 1. s.) yazılışları da karşımıza çıkmaktadır. Gazete dilinin konuşma diline dair veriler yansıttığı Tanzimat dönemi itibarıyla, *İstokolm* (Ölker, 2016: 243), *Istrazburg* (Ölker, 2016: 78) gibi örneklerle tespit edilebilmektedir. Nitekim 1930 yılına ait gazetede “beraet” kelimesi görülüyor (Cumhuriyet 1 Temmuz 1930, 2. s.). Bu doğrultuda da Türkçe Sözlük’te, 1945 yılından itibaren 1969 yılı da dâhil olmak üzere yayımlanan baskılarda, kelime “beraet” şeklindedir. 1988’den itibaren sözlükte kelimenin “beraat” hâline geldiği görülüyor. Sıklık sözlüklerinin yardımıyla bu doğrultudaki bütün değişiklikler ortaya serilebilir (Ölker, 2011; Göz, 2020). Böyle bir değişimin yakın tarihteki en açık örneğini “hastane” kelimesinde görebiliyoruz. Kelime 1945 yılında Türkçe Sözlük’te, söyleyişe uygun şekilde, “hastane” olarak yerini almış; 1988 ve 2005 yıllarındaki sözlükte “hastahane” olarak görülmüşken, Güncel Türkçe Sözlük’te ise artık yalnızca “hastane” şeklinde kaydedilmiştir.

Söz/söyleyiş az ya da çok her dönemde yazıyı şekillendirmektedir. İmlanın değişkenliğindeki azalma, aynı dönem içerisinde kelimelerin farklı şekillerde yazılabilmemesinin ortadan kalkması, resmî dilin ve ona bağlı gelişen standart eğitim dilinin oluşması; eğitim-öğretimin yaygınlaşmasıyla bağlantılıdır. Sosyal ve siyasi birçok etken standart yazı dilinin de safhalarına nüfuz etmektedir. Dolayısıyla bir dönem bu değişkenliğin çok fazlayken bir dönemse çok az olması anlaşılabilir bir durumdur.

¹Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Avşin Güneş, Gülcan (2015). Osmanlı Devleti’nin Gayrimüslimlere Bakışı ve Klasik Dönem Millet Sistemi”. Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi, 1/2, 1-30; Küçük, Cevdet (2012). Osmanlı İmparatorluğu’nda ‘Millet Sistemi’ ve Tanzimat”. Tanzimat -Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu-, 541-548, Ed. Halil İnalçık – Mehmet Seyitdanlıoğlu, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Söz, etkileyici ve eğitici gücünü şiirsel anlatımdan alır. Şiir; dikkat çekici ve etkileyici olması, akılda kalıcılığı kolaylaştırması gibi nedenlerle nesirden ayrılır. Şiirin öğretici ve eğitici gücünden faydalanmak amacıyla yüzlerce yıl tıp metinleri, fıkıh kitapları, dini-tasaffuvi eserler manzum yazılmıştır. Hatta yabancı dil öğretimi için manzum sözlükler kaleme alınmış (Ölker, 2015; Ekici 2023; Ölker, 2021; 2022; 2023) ve bu sözlükler sıbyan mekteplerinde ders kitabı olarak okutulmuştur. Yazının icadıyla eşzamanlı olarak şiir de yazınsal dilde varlığını göstermiş (Alster, 1985) ve sözlü kültürün taşıyıcısı olmuştur. Sözlü kültürün egemen olduğu dönemlerde manzum ya da mensur eserler, dilden dile kulaktan kulağa aktarılmış, yazıya dökülmüştür. Dede Korkut hikâyeleri vb. destanlar, halk anlatıları bunlara örnek teşkil eder.

Hazar Denizi'nin batısında yer alan ve coğrafi olarak Azerbaycan adıyla tanımlanan bölgede yerleşik Oğuz Türkleri ile bu coğrafyanın daha batısında yer alan ve Avrupa içlerine kadar uzanan Anadolu-Balkanlar bölgesini, Akdeniz adalarını ve Kuzey Afrika'yı içine alan Türkiye sahası Oğuz Türklerinin halk şiir ve hikâye geleneğinin yaratıcıları olan âşıklar, yayıldıkları geniş coğrafyada kimi nüansları ve sayısız temsilcileri ile son derece zengin bir edebiyat geleneği yaratmışlardır (Oğuz, 2003, s. 536).

Ahmed Yesevi'nin hikmetleriyle gelişen Tekke edebiyatı, İslâmiyet'i halk için anlaşılır kılarak onun yayılmasını sağlamıştır. Sufi şairler, Anadolu'da zengin bir Tasavvuf edebiyatının ortaya çıkmasına vesile olmuş; şiirlerinde tevhidi, Hz. Resul'ü (s.a.v.), ilahi aşkı, güzel ahlâkı, insan-ı kâmilî, dünyanın geçiciliğini anlatmışlardır. Dinî eserlerin manzum yazılmasının en önemli sebeplerinden biri şiirin akılda kalıcı olabilmesidir. Öte yandan da şiirle anlatım etkileyicidir.

Türk milletinin sahip olduğu sözlü kültür geleneğinin biçim ve şekilleri yeni dinlerin toplumsal bilgi ve birikimin, etik ve estetik üretimlerin geniş halk kitlelerine yayılmasında büyük bir ustalıkla kullanılmaya başlanmıştır. Bu noktadan itibaren ozanların yerini dervişler almış ve yeni misyonları 'irşâd ve tebliğ'e bağlı icra' çerçevesinde şekillenmiştir (Üçüncü, 2004, s. 130).

Genellikle Tekke ve çevresinde oluşan bu tasavvufî karakterli Türk şiiri şairlerinin, aynı asırlarda ve aynı coğrafyada yaşayan diğer sanatkarlardan ayrılan en önemli özellikleri, kendi bedîi ihtiyaçlarını gidermekten ziyade tasavvufu anlatmak ve öğretmek amacıyla şiir yazmalarıdır. Özellikle Divan şairlerinde olan estetik endişe ve sanat gösterisi kaygısı Tekke şairleri için söz konusu değildir (Ceylan, 2003, s. 168).

Bu çalışmada sözlü icranın, âşıkların, Klasik Osmanlı Türkçesi döneminde yazı diline nasıl nüfuz ettiği hareketli Şükür-name nüshaları üzerinden ortaya konulacaktır.

II. Manzum Şükür-name

Allah'tan gelen lütuf, ihsan, nimetten dolayı minnettarlığı ifade etmek için söz veya ibadetle karşılık verme anlamına gelen *şükürden* yola çıkarak *Şükür-name* adıyla, dinî-tasavvufî halk edebiyatı çerçevesinde, hece ölçüsüyle, dörtlükler hâlinde manzum bir eser ortaya konmuştur. Yaygın kabul gören eserin; sözlü icracılarının ağzından yazıya ve defalarca istinsah edilerek sonraki yüzyıllara aktarıldığı görülmektedir. Şükür-name'de, Allah'a şükrederek başlayan dörtlüğün devamında Cenab-ı Hak ve Peygamber övgüsü, Kur'ân-ı Kerîm, nefse uymama, haramı helali gözetme, dünya zevklerinden sıyrılma, ibadeti yerine getirmede özen, kabir sorgusu ve azabı, kıyamet, cennet ve cehennem kavramları; halkın anlayacağı sade bir dil ve aklında tutabileceği bir yöntemle anlatılmıştır. Şükür-name'nin; tespit edebildiğimiz tamamı harekeli olan on nüshasından en eskisinin M 1656 (Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi nüshası) en yenisinin M 1810 (Milli Kütüphane 4736/4 nüshası) tarihli olması, eserin yüzlerce yıl söylenip yazılarak aktarıldığını göstermektedir.

II.I. Eserin Nüshaları

II.I.I. Milli Kütüphane Nüshaları

a. 2139/1 arşiv numarasıyla kayıtlı eser altı varaktan oluşmakla birlikte sondan eksiktir. İlk sayfasında *Hazâ Hakâyık-ı Şükür-nâmedür* başlığı vardır. Eserin ilk sayfasına *müellifi Sadıkî* ibaresi sonradan eklenmiştir, ancak son sayfada *Hamza bin Velîyüddin* ismi açıkça geçmektedir. İlk sayfada günümüz harfleriyle *Sat. 12-5-1972 Dr. Abdullah Öztemiz* şeklinde satın alma yoluyla temin edildiği yazılmıştır: Katalog kaydına göre nüsha 17. yüzyıla aittir [M1 Nüshası].

b. 3007/2 arşiv numaralı *Hazâ Risâle-i Şükriyye* başlıklı nüsha toplamda dört varaktan oluşmakla birlikte sondan eksiktir. Katalog kaydında eserin 18. yüzyılda yazıldığı ve yazarının da İbrahim Hakkı Erzurumî olduğu belirtilmekte ancak eserde buna dair bir kayıt bulunmamaktadır. Erzurumlu İbrahim Hakkı 18. yüzyılda yaşamış, elimizdeki en eski nüsha da 17. yüzyılda yazılmış, olduğuna göre müellifinin o olma ihtimali yoktur.

c. 3965/3 arşiv numarasıyla kayıtlı nüshanın yazarı katalogda Süleyman b. Ahmed Bursavi olarak görünmekte, eserin son dörtlüğünde de yalnızca *Süleyman* ismi geçmektedir. *Hazâ Şükür-nâme* başlığı bulunan nüsha toplam 6 varaktan oluşmakla birlikte nüshanın son satırına "1205 cemâziyelâhîr" (1791/Şubat-Mart) tarihi düşülmüştür [M2 Nüshası].

d. 4736/4 arşiv numaralı yazmanın katalog kaydına yazar adı Kerdahi Ali Konyalı olarak işlenmiştir. Bir mecmua içerisinde yer alan eserin üzerinde başlık yoktur,

kataloğa da eser adı *Hikâyât* olarak kaydedilmiştir. Mecmua sonuna H. 1224 (1809/1810) tarihi düşülmüştür.

e. 4883/3 arşiv numaralı, *Hazâ Kitâb-ı Şükür-nâme* başlıklı, üç varaktan oluşan nüshada 1129/1716-1717 tarihi yer almaktadır.

f. 6339/4 arşiv numaralı nüsha toplamda sekiz varaktan oluşmakta ve *Şükür-nâme* başlığını taşımaktadır.

II.I.II. Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi Nüshası [K Nüshası]

Çalışmamıza esas teşkil eden bu nüsha 11955 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Her sayfasında 9 satır bulunan hareketli nüsha toplam 9 varaktan oluşmaktadır. *Hazâ Kitâb-ı Şükür-nâme* başlığı bulunan yazma eser üzerinde müellif ya da müstensihе dair bir kayıt bulunmamaktadır. Temmet kısmında 1066 fi 6 Receb (30 Nisan 1656) tarihi yazmaktadır.

II.I.III. İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Nüshası [İ Nüshası]

Şevket Rado Kitaplığı Suna ve İnan Kıraç Vakfı Yazmalar Koleksiyonu'nda SR-000212-07 demirbaş numarasıyla kayıtlı, “Şükür-nâme budur” başlığı bulunan yazma eser beş varaktan oluşmakla birlikte sondan eksiktir.

II.I.IV. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Nüshaları

a. İBB Atatürk Kitaplığı yazmaları arasında Bel-Yz-K.000224/05 demirbaş numarasıyla kayıtlı olan mecmuanın katalog kaydında yazar Kadızade Mehmed İlmî olarak görünmektedir. Mecmuanın içinde 87b-93b varakları arasında yer alan Şükürname'ye başlık konmamıştır. Ancak ilk sayfada mecmuada yer alan üç eserden üçüncüsünün adı “Şükürname” olarak belirtilmiştir. Altı varaktan oluşan nüshada temmet kaydından sonra “Monla Ali” ismi görülmektedir.

b. İBB Atatürk Kitaplığı yazmalarından Bel-Yz-K0862 demirbaş numaralı mecmua içinde “Hazâ Kitâb-ı Şükür-nâme” başlığı olan nüsha 55a-62a varakları arasındadır. “Kıt‘a-i Diger” başlıklarıyla esere zeyl yapılmıştır. Temmet kaydına H. 1128 (M. 1715/1716) tarihi düşülmüştür.

II.II. İnceleme-Notlar

II.II.I. Çalışmamızda, Koyunoğlu nüshasını esas alarak Milli Kütüphane 2139/1, 3965/3 ve İstanbul Araştırma Enstitüsü nüshaları olmak üzere toplamda dört nüshayı tenkitli (edisyon-kritik) değerlendirdik. Biçim açısından ele aldığımızda toplam yetmiş

altı dörtlükten oluşan eserin ilk dörtlüğü a-b-a-b şeklinde olmak üzere diğer dörtlükleri c-c-c-b, d-d-d-b... koşma tipi nazım biçimiyle kafiyelenmiştir. Nüshalara göre dörtlük sayısı da değişmekte zaman zaman yetmiş yedi ya da yetmiş sekiz dörtlüğe kadar çıktığı görülmektedir. Eser 8'li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Tür açısından Tekke edebiyatı çerçevesinde ilahi ve hikmet özellikleri taşıyan bir manzume görmekteyiz. Ancak eser manzum ilmihal olarak nitelendirebileceğimiz bir muhtevaya sahiptir. İlk dörtlükler Allah'a, peygambere ve Kuran-ı Kerim'e imanı ele almaktadır. Sonraki dörtlükler boyunca kişinin dünya nimetlerine aldanmaması, nefesine uymaması, haramdan uzak durması, kabir sorgusu ve azabı, kıyamet, cennet ve cehennem anlatılmaktadır. Eserde insan-ı kamil olmanın yolları açıklanmaktadır. Bir dörtlükte sufi öğretinin önemli bir parçası olan *sövene dilsiz, dövene elsiz gerek* anlayışının da yansıtıldığını görüyoruz:

K	M2	M1	İ
Sevinme ger ögerlerse	Severlerse ger sevinme	Sevinme gel ögerlerse	sevinme ger severlerse
Yerenme ger yererlerse	Yererlerse ger yerinme	Yerinme gel yererlerse	Yerinme gel dögerlerse
Du'a iyle söylerse	Dögerlerse du'a eyle	du'a eyle dögerlerse	du'a eyle söylerse
Dögene olmağil düşmân	Dögenle olmağil düşmân	Dögene olmağil düşmân	Dögene olmağil düşmân

II.II.II. Eserin nüshaları arasında yazım farklılıkları mevcuttur. Bilhassa çalışmamıza esas olan Koyunoğlu nüshasının yazımında sorunlar göze çarpmaktadır. Müstensih yazıma hâkim değildir. Bu nedenle de damak n'si (ك) ile yazılması gereken sesi sıklıkla nun (ن) ile yazmıştır. Bu hatalı yazım hem kelime kökünde hem de eklerde yaygın şekilde görülmektedir. Öte yandan diğer nüshalarda bu hata yaygın değildir:

Eger 'âkil *isen [isen]* bugün
Tefekkür kıl *bunun [bunun]* şonun
'İmâret gösterir onun
Velî *şonı [şonı]* olur virân (13/K)

II.II.III. Kelime kök ve gövdelerinde nüshalar arasında, dudak uyumuna hem uyan hem de henüz uyuma girmemiş şekillerin varlığı görülmektedir.

<i>delü</i> (İ, K-34)	<i>deli</i> (M1, M2-34)	
<i>geri</i> (İ-61)	<i>giri</i> (K, M1, M2-61)	<i>giri</i> (K-4, M2-53)
<i>taşlı</i> (K, M1, M2-39)	<i>taşlı</i> (İ-39)	
<i>uşlı</i> (M1-34)	<i>uşlu</i> (İ, K, M2-34)	
<i>otsuz</i> (İ-39)	<i>odsuz</i> (M1-39)	
<i>imânsuz</i> (K-56)	<i>imânsız</i> (İ, M1, M2-56)	
<i>urı</i> (İ, K, M2-61)	<i>uru</i> (M1-61)	

Aşağıdaki örneklerde klasik imlada yuvarlak ünlülü olan pekiştirme ve ilgi ekinin (+dUr, +Uη, +nUη) gereken yerde düz ünlülü; düz ünlülü olan üçüncü şahıs iyelik ekinin (+I) de yuvarlak ünlülü yazıldığını görüyoruz. Bu durum her nüshada görüldüğü gibi değişkenlik de göstermektedir.

<i>anuy</i> (M1-2)	<i>anuy</i> (İ, K, M2-2)
<i>kiminün</i> (K-39)	<i>kiminiñ</i> (İ, M1, M2-39)
<i>huşūline</i> (İ, M1-5)	<i>huşūline</i> (K-5)
<i>resūline</i> (İ, M2-5)	<i>resūline</i> (K, M1-5)
<i>uşūline</i> (İ, M1, M2-5)	<i>uşūline</i> (K-5)
<i>dilindedür</i> (K-40)	<i>dilindedir</i> (M2-40)
<i>gerekdür</i> (K, M1, M2-2)	<i>gerekdir</i> (İ-2)
<i>olsardur</i> (K-56), <i>olusardur</i> (M1-56)	<i>olsardır</i> (M2-56)
<i>bulhsardur</i> (K, M1-65)	<i>bulhsardır</i> (İ, M2-65)

II.II.IV. Nüshalarda kelime başında görülen *t->d-* değişimi mevcuttur ancak değişkenlik göstermektedir:

<i>tağlar</i> (İ, M1, M2-27)	<i>dağlar</i> (K-27)
<i>tuş</i> (olalar) (İ, K-75)	<i>duş</i> (olalar) (M1, M2-75)
<i>tutvir</i> (K, M2-31) <i>tutuvir</i> (M1-31)	<i>duşuvir</i> (İ-31)
<i>toptolu</i> (İ, K, M2-34)	<i>dopdolu</i> (M1-34)
<i>tartmağa</i> (İ, M1, M2-65)	<i>dartmağa</i> (K-65)

II.II.V. Nüshalar arasındaki sözcük kök ve gövdelerindeki ses değişiklikleri göze çarpmaktadır.

a. Osmanlı Türkçesi döneminde imladan açık şekilde kapalı é ayrımını yapabilmek mümkün değildir ancak kapalı é ile yazılan sözcükleri tespit edebilmek için çeşitli çalışmalar yapılmıştır (Durgun, 2022). Bununla birlikte elimizdeki Şükür-name nüshaları harekelidir, aynı kelimenin açıkça kapalı é okunamayacak şekilde harekelendirildiği de görülmektedir. Ağızların imlaya yansımasını incelediğimiz bir noktada okumamızı standartlaştıramayız. Kapalı é sesinin imlası M1 ve M2 nüshasında açık şekilde görülmekteyken İ ve K nüshalarında bu imla yoktur:

<i>él</i> (ایل) (yabancı) (M1, M2-40)	<i>el</i> (آل) (İ, K-40)
---	----------------------------

b. İsim ve fiillerin, ilk hecesinde hem dar hem de geniş ünlü bulunduran hâlleri, nüshalarda görülmektedir. Yalnızca *gey-* fiili, tek şekilli ve geniş ünlülüdür, *giy-* şekli yoktur.

<i>cegerin</i> (K-9)	<i>cigerin</i> (İ-9), <i>cigeriñ</i> (M1-9), <i>cigeri</i> (M2-9)
<i>eliñ</i> (İ, K, M1-22)	<i>iliñ</i> (M2-22)

<i>eyle</i> (İ, M1, M2-30)	<i>iyle</i> (K-30)
<i>eyleyüp</i> (İ, M1, M2-26)	<i>iyleyüp</i> (إِيلِيُوبُ) (K-26)
<i>gediser</i> (K, M2-14)	<i>gider</i> (İ-14), <i>gidiser</i> (M1-14)
<i>geyin</i> (İ, K-14), <i>geyen</i> (M1-14), <i>geyüp</i> (M2-14)	Ø
<i>yere</i> (M1-28)	<i>yire</i> (İ, K, M2-28)
<i>yerenme</i> (K-30)	<i>yerinme</i> (İ, M1, M2-30)

c. Üçüncü kişi zamirinin hem *Ol* hem *O* şeklinde yazımını görebiliyoruz.

<i>oldur</i> (M1, M2-2)	<i>odur</i> (İ, K-2)
<i>oldur</i> (M1-3)	<i>odur</i> (K, M2-3) <i>o-durur</i> (M1-3)

d. /g/ > /y/ değişimi K nüshasında görülmektedir.

<i>şögerlerse</i> (İ-30)	<i>söyerlerse</i> (K-30)
--------------------------	--------------------------

e. Gerileyici benzeşmeyle /z/ > /s/ değişimini K nüshasında görüyoruz. Diğer nüshalarda aynı kelimedede bu durum görülmemektedir:

<i>viremessen</i> (K-60)	<i>viremezsən</i> (İ-60), <i>virmezsen</i> (M1-60), <i>viremesler</i> (M2-60)
--------------------------	---

f. Yabancı kelimelerdeki ünlü türemesini M2'de görebiliyoruz.

<i>hışm</i> (İ, K, M1-70)	<i>hışım</i> (M2-70)
---------------------------	----------------------

g. Türkçe kelimelere gelen Türkçe eklerde dil uyumuna aykırı örnek görülebilmektedir:

<i>olıcağın</i> (K-58), <i>olacağız</i> (M2-58)	<i>olıceğın</i> (İ-58), <i>oluncegez</i> (M1-58)
---	--

h. Yer değiştirme M2 nüshasında görülmektedir.

<i>büryân</i> (K-64)	<i>biyrân</i> (M2-64)
----------------------	-----------------------

II.II.VI. Eserin nüshaları arasında söz varlığı bakımından da farklılıklar tespit edilmiştir. Ancak bu açıdan anlamlı farklılık birkaç kelimedede görülebilmektedir.

<i>gelmiş</i> (K, M2-52)	<i>yetmiş</i> (İ, M1-52)
<i>hâzırlan</i> (M1-52)	<i>yaraqlan</i> (İ, K, M2-52)
<i>ğara yerde</i> (K-51), <i>ğara yerler</i> (İ-51), <i>ğara yirler</i> (M1-51)	<i>ğara sine</i> (M2-51)
<i>toprak</i> (K-49)	<i>türâba</i> (İ, M1, M2-49)

III. Sonuç

Ele aldığımız nüshalarda görüldüğü üzere yüzyılına bakılmaksızın derviş âşıklar sözlü icrasını yazısına yansıtmıştır. Dolayısıyla bu eserlerden ağızlara dair ipuçları da ele geçmektedir. Nüshalarda düzlük-yuvarlaklık uyumunun geliştiği örnekler tespit edilebilmektedir. Aynı nüshada *girü/giri*, *deli*, *tatlu* örnekleri bulunduğu gibi hem *anın* hem *kiminün*, hem *dilindedir* hem *gerekdür* yazılışları da mevcuttur. Yine *get-*, *geyen-*, *iyle-*, *söy-*, *söyüle-*, *yeren-* (yerinmek, üzölmek); *biyrân*, *ceger*, *hışım*, *zih* yazılışlarının görölməsi; 17. yüzyıla ait nüshada dahi üçüncü kişi zamirinin hem *ol* hem *o* şeklinde yer alışı; *-IsAr* gelecek zaman ve *-pdur* öğrenilen geçmiş zaman eklerinin 18. yüzyıl sonuna ait nüshada dahi görölməsi, bu nüshalarda sözlü dilin yazı diline yansıdığını göstermektedir.

Tüm bu tespitler doğrutusunda halk edebiyatı -tekke edebiyatı- bağlamındaki eserlerin dönemin ağız özelliklerinin ortaya konması açısından da değerlendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Kısaltmalar

İ: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Nüshası

K: Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi Nüshası

M1: Milli Kütüphane 2139/1 Nüshası

M2: Milli Kütüphane 3965/3 Nüshası

Etik Kurul İzni	<i>Bu çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir. Yaşayan hiçbir canlı (insan ve hayvan) üzerinde araştırma yapılmamıştır. Makale edebiyat sahasına aittir.</i>
Çatışma Beyanı	<i>Makalenin yazarları, bu çalışma ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması olmadığını ve yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.</i>
Destek ve Teşekkür	<i>Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.</i>

Çeviri Yazılı Metin

[1b K/87a İ/1b M1/70b M2]

Hazâ Kitâb-ı Şükr-nâme²

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Haqqa şükr³ idelüm her bār

Kim oldur hālîk-u insân⁴

Hem⁵ oldur fâ'il-i muhtâr

Anı⁶ emrindedir ekvân

Düzen oldur kamu resmi

Odur⁷ ihyâ iden cismi

Gerekdür⁸ kim anı⁹ ismi

Çamu dilde ola destân

Cihâni eyleyen pür¹⁰-nür

Çamuyı eyleyen ma'mür

Odur¹¹ hem¹² yağdıran¹³ yağmur

Bitüren bāğ-ıla bostân

Çün evvelden¹⁴ düzen oldur

Çamu naqşı¹⁵ yârân¹⁶ oldur

Girü sonra¹⁷ bozan oldur

İnan mü'min isen¹⁸ inan

[2a K]

² İ: Şükür-nâme budur/ M1: Hazâ Haqâyık-ı Şükr-nâmedür/ M2: Hazâ Şükür-nâme

³ M1: şükrü / M2: şükür

⁴ İ: Yaratdı şüretâ insân/ M1: Yaratdı şüret-i insân / M2: Yaratdı şüret-i insân

⁵ İ: kim/ M1: kim / M2: kim

⁶ M1: anuğ

⁷ M1: oldur / M2: oldur

⁸ İ: gerekdir

⁹ M1: anuğ

¹⁰ İ: bir

¹¹ İ: o-durur/ M1: oldur

¹² İ'de yok/ M1'de yok./ M2: pes

¹³ M2: yağdıran

¹⁴ İ: evvelde

¹⁵ M1: resmi/ M2: [r]esmi

¹⁶ İ: yârân/ M1: yazan/ M2: yazan

¹⁷ İ: sonra

¹⁸ M1: isen/ M2: isen

- (5) Nazar kıl söz uşüline¹⁹
 Bu işlerde²⁰ huşüline²¹
 Şalât²² iyle²³ Resûline²⁴
 Getürdi âyet-i Qur'ân
- [2a M1] Budur lâyıķ olan cāna
 Gerekdür²⁵ yoluna²⁶ yana
 [87b İ] Kamu cinnü²⁷ ve insāna²⁸
 Getürdi âyet-i Qur'ân
- [71a M2] Hevāda gezmegil her dem
 Kulağın²⁹ tut bize³⁰ bir dem
 Saņa bir bir beyān idem
 Ne³¹ dir³² gör âyet-i Qurān
- Haķķa her dem 'ibādet kıl
 Bu nefsiñe³³ siyāset kıl
 Gice gündüz 'ibādet³⁴ kıl
 Bulasın sen³⁵ daħı³⁶ Rızvān³⁷

¹⁹ İ: uşüline/ M1: uşüline/ M2: uşüline

²⁰ M1: işlerden/ M2: işler

²¹ İ: huşüline/ M1: huşüline/ M2: ne uşüline

²² İ: Şalāvāt

²³ M1: eyle/ M2: eyle

²⁴ İ: Resüline/ M2.: Resüline

²⁵ İ: gerek kim/ M1: gerek-kim/ M2: gerek kim

²⁶ M1: yolına/ M2: yolına

²⁷ İ: cinni/ M1: cinne/ M1: cinni

²⁸ İ: insānı

²⁹ M1: kulağın/ M2: kulağın

³⁰ İ: bana/ M2: baņa

³¹ M1: nedür

³² M1'de yok

³³ İ: nefsiñe/ M1: nefsiñe/ M2: nefsiñe

³⁴ İ: riyāzet/ M1: riyāset/ M2: ziyāret

³⁵ M2'de yok.

³⁶ M2'de yok.

³⁷ M2: cennet-i rızvān

[2b K]

Hazer iyle³⁸ melâhiden³⁹
Elin⁴⁰ çekil⁴¹ menâhiden⁴²
Yanup derd-i ilâhiden
Ola bu cegerin⁴³ büryân

(10)

Her işte⁴⁴ emrini gözle⁴⁵
Resûlin⁴⁶ izini izle
Yürekde ‘aşkı⁴⁷ gözle⁴⁸
Kim⁴⁹ oldur cânına⁵⁰ cânân

Şağın dünyâya aldanma
Yalandur⁵¹ sözi⁵² inanma⁵³
‘Adûdur dost olur şanma
Düşün⁵⁴ bunlar⁵⁵ şaşa her an

Bunun⁵⁶ anla şarâbını
Şu şanmağıl şarâbını
İçüp gaflet şarâbını
İçinde⁵⁷ olmağıl sekrân

³⁸ İ: eyle/ M1: eyle/ M2: eyle

³⁹ M1: menâhiden/ M2: menâhiden

⁴⁰ M1: elin/ M2: elin

⁴¹ İ: çekil/ M1: çek her/ M2: çek

⁴² M1: melâhiden/ M2: her melâhiden

⁴³ İ: cigerin/ M1: cigerin/ M2: cigeri

⁴⁴ M1: işde/ M2: işde

⁴⁵ İ: Her işde emrini gözle/Yürekde ‘aşkı gizle/ Resûlin izini izle

⁴⁶ M2: Resûlin

⁴⁷ M1: ‘aşkı

⁴⁸ M1: gizle/ M2: gizle

⁴⁹ M2: pes

⁵⁰ M1: cânına/ M2: cânlara

⁵¹ İ: yalancı

⁵² İ: söze

⁵³ M1: Bunı şaşa kalur şanma/ M2: şaşa bâki kalur şanma

⁵⁴ M1: dişin/ M2: dişin

⁵⁵ M1: bilir/ M2: bilir

⁵⁶ M1: anuñ/ M2: anuñ

⁵⁷ M1: şonunda/ M2: öñünde

- [2b M1] Eger ‘âkîl⁵⁸ isen⁵⁹ bugün
Tefekkür kıl bunun⁶⁰ şonun⁶¹
- [3a K/71b M2] ‘Îmâret gösterir⁶² onun⁶³
Velî şonı⁶⁴ olur vîrân
- [88b İ] Geyin⁶⁵ şalı ‘abâsını
Harîr ü hem⁶⁶ kabâsını⁶⁷
Koyup cümle libâsını
Gediser⁶⁸ şonucu⁶⁹ ‘üryân⁷⁰
- (15) Bu hâlet [bir] ‘aceb⁷¹ hâldür⁷²
Şanasın⁷³ zihri⁷⁴ baldur⁷⁵
Na‘îmi⁷⁶ semmi⁷⁷ kâtildür⁷⁸
Olur şonra içine⁷⁹ kan⁸⁰
- Bu⁸¹ dünyânın⁸² şafâsı yok
Hemân cevri ü cefâsı⁸³ çok

⁵⁸ M2: ‘âkîl

⁵⁹ İ: isen / M1: isen / M2: isen

⁶⁰ İ: bunun / M1: anu / M2: bunun

⁶¹ İ: şonun M1: şonun / M2: şonun

⁶² İ: gösterür / M2: görstere

⁶³ İ: bir gün / M1: o gün / M2: o gün

⁶⁴ M1: şonı / M2: şonı

⁶⁵ M1: geyen / M2: geyüp

⁶⁶ İ: dutar

⁶⁷ M2: harîr atlas kabâsını

⁶⁸ M1: gidiser

⁶⁹ M1: şon ucu / M2: şon ucu

⁷⁰ İ: Gider ol şon ucu ‘üryân

⁷¹ İ: bir ‘aceb / M1: bir ‘aceb / M2: bir ‘aceb

⁷² İ: hâldir / M2: hâldir

⁷³ İ: şanursın / M1: şanursın / M2: şanursın

⁷⁴ İ: zehrini / M2: zehrini

⁷⁵ İ: baldır / M2: baldır

⁷⁶ M2: ni‘ammı

⁷⁷ İ: şümme

⁷⁸ M2: kâtildir

⁷⁹ İ: içicek / M1: içine

⁸⁰ M2: olur şonı acıyla kan

⁸¹ M1: bunun

⁸² M1: hergiz

⁸³ İ: cevri cefâsı / M1: cevri cefâsı / M2: cevri cefâsı

Hîç ‘ahdine vefâsı yok
Kamu kavli⁸⁴ olur yalan

Cihândan⁸⁵ almağıl lezzet
Şakın kim eyleme rağbet
Bu dünyâ kâfire cennet
Olupdur mü’mine zindân

[3b K] Kişi hiç⁸⁶ zevk-i ‘işretde
Olur mı dâr-ı miñnetde
Ne yatarsun⁸⁷ bu ğafletde
Geçüp gider yürür kervân

Gel imdi çıkmadan serden
Seçegör hayrını⁸⁸ şerden
Geç imdi her hevâlardan
Ören oldı ağı ören⁸⁹

[3a M1/ 72a M2] Hevâya oluban şâyi⁹⁰
(20) Gel itme ‘ömrini⁹¹ zâyi‘
Bu hâle olmağıl kâni‘
Yüce tut⁹² himmetin⁹³ ey cân

[4a K] Ayağın⁹⁴ bağlağıl zinhâr⁹⁵
Harâma olmasun⁹⁶ seyyâr
Olursa dünyâda devvâr
Hağ emrine⁹⁷ ide⁹⁸ devrân

⁸⁴ İ: aḥvâli

⁸⁵ İ: cihânda/ M2: cihânda

⁸⁶ İ: hîç/ M2: hîç

⁸⁷ İ: yaṭursın/ M1: yatarsın/ M2: yatarsın

⁸⁸ İ: ḥayrın u/ M1: ḥayrını/ M2: ḥayrını

⁸⁹ İ: Nice bir fişk-ıla tuğyân

⁹⁰ İ: tâbi’/ M1: hevâya olma sen tâbi’/ M2: tâbi’

⁹¹ İ: ‘ömrini / M1: ‘ömrini

⁹² M2: ét

⁹³ İ: himmetin

⁹⁴ M1: ayağın/ M2: ayağın

⁹⁵ Bu dörtlük İ’de yok.

⁹⁶ M1: olmasın/ M2: olmasın

⁹⁷ M1: emrinden

⁹⁸ M2: idüp

[89a İ]

Harāma hīç el uzatma
 Kime⁹⁹ gerek[se]¹⁰⁰ dil uzatma
 Eliñ¹⁰¹ ‘aybını gözetme
 Kamu kendinde¹⁰² bil noqşān

Ki zik[i]r it hāyli¹⁰³ kāfi¹⁰⁴
 Şaķın sen olmağıl lāfi¹⁰⁵
 Ola tā kim saņa şāfi¹⁰⁶
 Gice gündüz oķu¹⁰⁷ Qur’ān

Oķıyup¹⁰⁸ anıñ¹⁰⁹ esmāsın
 Taleb iyle¹¹⁰ müsemmasın
 Bile tā sen¹¹¹ mu‘ammāsın
 Nice¹¹² zāhir ola¹¹³ pūnhān¹¹⁴

(25)

Harāma tutma ķulağın¹¹⁵
 Öğüt¹¹⁶ gözle şolun¹¹⁷ şağın¹¹⁸
 Suāli var azın çoğın¹¹⁹
 Bilürsün¹²⁰ hūṭ¹²¹ anı¹²² el-ān

⁹⁹ M1: kim¹⁰⁰ İ: gerek/ M2: gerek¹⁰¹ M2: iliñ¹⁰² M1: kendiñde¹⁰³ M1: hāile/ M2: hāile¹⁰⁴ İ: Zikr eyle hāliñi kanı¹⁰⁵ İ: Şaķın kim olmağıl lānī / M1: Şaķın-kim urmağıl lāfi/ M2: Şaķın-kim urmağıl lāfi¹⁰⁶ İ: şānī¹⁰⁷ M2: oķı¹⁰⁸ İ: oķıyup / M1: sür imdi/ M2: sür imdi¹⁰⁹ İ: anın / M1: anuñ¹¹⁰ İ: eyle / M1: eyle/ M2: eyle¹¹¹ İ: bulasın tā / M1: bulasın tā/ M2: ķılasın¹¹² M1: ola/ M2: ola¹¹³ M1: nice/ M2: nice¹¹⁴ İ: Ola zāhir nice pūnhān¹¹⁵ M1: ķulağın¹¹⁶ M2: öñin¹¹⁷ İ: şolın¹¹⁸ M1: şağın/ M2: şağın¹¹⁹ M1: azın çoğın/ M2: azın çoğın¹²⁰ M1: bilürsin/ M2: bilürsün sen¹²¹ İ: hōd / M1: hōd/ M2’de yok.¹²² M2: dañı

Olayım¹²³ dir[i]sen¹²⁴ şüfi
Kıl imdi albin¹²⁵ şâfi
[3b M1/ 72 b M2] Hüdâdan iyleyüp¹²⁶ havfı
Her emrine uzad¹²⁷ gerdân

[4b K] Çün¹²⁸ Hâkdan¹²⁹ havf idüp dağlar¹³⁰
Düni gün dâ'imâ ağlar
Başında¹³¹ gör¹³² şular çağlar
Aarlar aşd¹³³ idüp 'ummân

Aa¹³⁴ 'aşık isen¹³⁵ kişi
Vir anı¹³⁶ yolına¹³⁷ başı
Gözünden¹³⁸ dök yire¹³⁹ yaşı
Dökilür¹⁴⁰ nitekim¹⁴¹ bārân

Yolunda nefse ahr¹⁴² iyle¹⁴³
Belâlar gelse şabr¹⁴⁴ iyle¹⁴⁵

¹²³ M1: dir-isen

¹²⁴ İ: der isen/ M2: der isen

¹²⁵ M1: albin/ M2: albin

¹²⁶ İ: eyleyüp/ M1: eyleyüp/ M2: eyleyüp

¹²⁷ İ: uzat/ M2: uzat

¹²⁸ İ: çü / M1: çü/ M2: çü

¹²⁹ M1: Hâk

¹³⁰ İ: tağlar / M1: tağlar/ M2: tağlar

¹³¹ İ: başından / M1: başından

¹³² İ: ger

¹³³ M2: aşdı

¹³⁴ M2: eger

¹³⁵ İ: olan

¹³⁶ İ: anın / M1: anı

¹³⁷ M1: yoluna

¹³⁸ İ: gözünden / M1: gözünden

¹³⁹ M1: yere

¹⁴⁰ İ: dökilüp

¹⁴¹ İ: yağa kim

¹⁴² İ: ahrı/ M2: ahr

¹⁴³ İ: eyle / M1: eyle

¹⁴⁴ M2: şabr

¹⁴⁵ M1: eyle/ M2: eyle

Aña her dem¹⁴⁶ şükür¹⁴⁷ iyle¹⁴⁸
Naşib itdi şaňa imân

(30)

¹⁴⁹Sevinme ger¹⁵⁰ ögerlerse¹⁵¹
¹⁵²Yerenme¹⁵³ ger¹⁵⁴ yererlerse¹⁵⁵
¹⁵⁶Du‘â iyle¹⁵⁷ söylerlerse¹⁵⁸
Dögene¹⁵⁹ olmağıl düşmân

[5a K]

¹⁶⁰Nażar kıl şonına¹⁶¹ işin¹⁶²
Şaķın¹⁶³ derme¹⁶⁴ gözün¹⁶⁵ kaşın¹⁶⁶
Tutuvir¹⁶⁷ taşına başın¹⁶⁸
Eger atar ise¹⁶⁹ nādân

Bu halkın¹⁷⁰ hâline¹⁷¹ bakma¹⁷²
Bu kıyli¹⁷³ kâline bakma

¹⁴⁶ M1: demde

¹⁴⁷ M1: şükr

¹⁴⁸ İ: eyle / M1: eyle/ M2: eyle

¹⁴⁹ M2: Severlerse ger sevinme

¹⁵⁰ M1: gel

¹⁵¹ İ: severlerse

¹⁵² M2: yererlerse ger yerinme

¹⁵³ İ: yerinme / M1: yerinme

¹⁵⁴ M1: gel

¹⁵⁵ İ: dögerlerse

¹⁵⁶ M2: dögerlerse du‘â eyle

¹⁵⁷ İ: eyle / M1: eyle

¹⁵⁸ İ: şögerlerse / M1: dögerlerse

¹⁵⁹ M2: dögenle

¹⁶⁰ Bu dörtlük M2’de yok.

¹⁶¹ İ: şonına / M1: şonına

¹⁶² M1: işin

¹⁶³ M1: aķıt

¹⁶⁴ M1: durma

¹⁶⁵ İ: gözün / M1: gözün

¹⁶⁶ M1: yaşın

¹⁶⁷ İ: duţuvir / M1: tutuvir

¹⁶⁸ M1: başın

¹⁶⁹ M1: atar-ısa

¹⁷⁰ M1: halkın/ M2: halkın

¹⁷¹ M1: kâline/ M2: hâline

¹⁷² M2: yakma

¹⁷³ İ: kıylin/ M2: kıl ü

Cihânda bir gönül yakma
Elinden¹⁷⁴ gelse¹⁷⁵ it¹⁷⁶ şādân

[4a M1] Şaķın kimseye baķma ĥor¹⁷⁷
Hem¹⁷⁸ ebsem ol yerinde¹⁷⁹ dur
Temâşâ iyleyüp¹⁸⁰ sen¹⁸¹ dur¹⁸²
Bu ‘âlem ĥalkını ey cân

[73a M2] Kimi delü¹⁸³ kimi uşlu¹⁸⁴
¹⁸⁵Kimi güler¹⁸⁶ kimi yaşlu
Kiminüñ¹⁸⁷ ĥalbleri¹⁸⁸ paşlu
Kiminüñ¹⁸⁹ toptolu¹⁹⁰ ‘irfân

(35) Kimi cāhil kimi ‘ālim¹⁹¹
Kimi ‘ādil kimi zālīm
Kimi ĥā’im kimi şā’im
Kimi cāyi’ kimi şā’bân

[5b K] Kimi aĥmaķ kimi ‘aķil
Kimi nāķış kimi kāmīl

¹⁷⁴ M1: eliñden/ M2: eliñden

¹⁷⁵ M2: gelürse

¹⁷⁶ M1: id

¹⁷⁷ İ: Bu dörtlük İstanbul nüshasında yok.

¹⁷⁸ M1: sen/ M2: sen

¹⁷⁹ M1: yerinde

¹⁸⁰ M1: eyleyüp/ M2: eyleyüp

¹⁸¹ M1: bir/ M2: bir

¹⁸² M1: gün/ M2: gör

¹⁸³ M1: deli/ M2: deli

¹⁸⁴ M1: uşlı

¹⁸⁵ M2: kiminüñ gönüldür yaşlu

¹⁸⁶ İ: görüklü

¹⁸⁷ İ: kiminiñ / M1: kiminiñ

¹⁸⁸ İ: ĥalbidir / M1: ĥalbidür

¹⁸⁹ İ: kimi / M1: kiminiñ

¹⁹⁰ M1: dopdolu

¹⁹¹ İ: Kimi cāhil kimi ‘ālim

Kimi ‘ābid kimi ādem

Kimi ‘ādil kimi zālīm

Kimi şāyi’ kimi şeytân

Kimi ‘ilmi ile¹⁹² ‘āmil¹⁹³
Kimi nā’im kimi yaqzān

Kimi şūfi kimi ‘āşık
Kimi kāzib kimi şādık

Kimi işler Ḥaqqā lā’ik¹⁹⁴
Kiminün¹⁹⁵ işleri¹⁹⁶ noqşān¹⁹⁷

[89b İ]

Kimisi incidir ḥalkı
Urur nāhaq yire¹⁹⁸ belki
Şanasın bu fenā mülki
Aṇa¹⁹⁹ ışmarladı Sultān²⁰⁰

²⁰¹Kiminün²⁰² gözleri²⁰³ yaşlu²⁰⁴
Kiminün²⁰⁵ dilleri²⁰⁶ tatlu²⁰⁷
Kimi otsuz²⁰⁸ kimi otlu²⁰⁹
Kimi insān kimi ḥayvān

(40)

Kimi el²¹⁰ ‘aybını gözler
Dilindedür²¹¹ ‘abeş²¹² sözler

¹⁹² İ: ‘ilm-ile

¹⁹³ İ: ‘ālimdir

¹⁹⁴ İ: lāyık / M1: lāyık/ M2: lāyık

¹⁹⁵ İ: kiminiñ / M1: kiminiñ/ M2: kiminiñ

¹⁹⁶ İ: işidir / M1: işidür

¹⁹⁷ İ: tuğyān / M1: tuğyān/ M2: tuğyān

¹⁹⁸ M1: yere/M2: yere

¹⁹⁹ M2: saṇa

²⁰⁰ İ: Raḥmān

²⁰¹ M2: Kiminiñ sözleri yatlu

²⁰² İ: kiminiñ / M1: kiminiñ/ M2: kiminiñ

²⁰³ İ: sözleri / M1: sözleri

²⁰⁴ İ: tatlı /M1: tatlu

²⁰⁵ İ: kiminiñ / M1: kiminiñ/ M2: kiminiñ

²⁰⁶ M1: sözleri

²⁰⁷ İ: tatlı / M1: yatlu

²⁰⁸ İ: otlu / M1: odsuz

²⁰⁹ İ: otsız / M1: odlu

²¹⁰ M1: él/ M2: él

²¹¹ İ: dilinde / M1: söyüler/ M2: dilindedir

²¹² İ: ‘aybī / M1: nice yalan

[6a K/4b M1/73b M2] Kimi setr²¹³ iyleyüp²¹⁴ gizler
Kimi halka ider bühtân

Kimisi²¹⁵ âhîret²¹⁶ sevmiş
Kimisi²¹⁷ dünyâyı²¹⁸ sevmiş²¹⁹
Kimi gönlün²²⁰ Hâkka virmiş²²¹
Yolunda²²² cân ider kırbân

Kimi dâ'im şakâvetde²²³
Gice gündüz dâleletde
Bunlar²²⁴ yevmü'l-kıyâmetde²²⁵
İdiserler²²⁶ katı hüsrân²²⁷

Kimi dâ'im sa'âdetde
Hâk emrinde²²⁸ itâ'atde
²²⁹Bunlar yevmü'l-kıy[a]metde²³⁰
Olısarlar²³¹ katı ferhân

Bu halkın²³² her biri işte²³³
Sükûnetde²³⁴ ve²³⁵ cünbüşde²³⁶

²¹³ M2: setri

²¹⁴ İ: eyleyüp / M1: eyleyüp/ M2: eyleyüp

²¹⁵ İ: kimi / M1: kimi

²¹⁶ İ: âhîreti / M1: âhîretini/ M2: âhîreti

²¹⁷ İ: kimi

²¹⁸ İ: bu dünyâyı / M1: dünyâya

²¹⁹ İ: uymuş / M1: tapmış/ komuş

²²⁰ İ: gönlin/ M2: gönlün

²²¹ M1: kimi Hâkka gönül virmiş

²²² İ: yolına / M1: yolında/ M2: yolında

²²³ M1 nüshasında 45. ve 46. Dörtlükler yer değiştirmiştir.

²²⁴ M2: bulur

²²⁵ İ: Olur dâr-ı kıyâmetde / M1: olur yevm-i kıyâmetde

²²⁶ İ: olısarlar/ M2: olısarlar

²²⁷ M1: olupdur yerleri nîrân

²²⁸ M1: emrine/ M2: emrine

²²⁹ M2: Olur dâ'im selâmetde

²³⁰ M1: olur dâr-ı selâmetde

²³¹ M1: olısarlar

²³² İ: halkın/ M2: halkın

²³³ İ: işde/ M2: işde

²³⁴ M1: sükûnında

²³⁵ M2'de yok.

²³⁶ İ: vahşetde / M1: 'işretde/ M2: huşûnetde

Kimi ayak[da] kimi başda
Kimi bende kimi sulţān

[6b K]
(45)

Çü bildin²³⁷ hālkın²³⁸ aḥvālin
Ḳamunıñ²³⁹ ḳavl u²⁴⁰ ef'ālin²⁴¹
²⁴²Şorılır senün aḥvālin²⁴³
Eger²⁴⁴ zāhir eger²⁴⁵ pünhān²⁴⁶

Gel imdi sen de ey derviş²⁴⁷
Cihānda ḳıl bir eyü iş²⁴⁸
Ṭarīḳ-i Ḥāḳda²⁴⁹ ḳāl²⁵⁰ olmış
Anıñ²⁵¹ 'aşḳı²⁵² odına yan

[90a İ/5a M1/ 74a M2] Günāhına²⁵³ nedāmet ḳıl
Bu nefsine²⁵⁴ melāmet²⁵⁵ ḳıl
Derūnını²⁵⁶ selāmet²⁵⁷ ḳıl
Hevādan²⁵⁸ irmesün²⁵⁹ elvān

²³⁷ M1: bildiñ/ M2: bildiñ

²³⁸ M1: hālkıñ/ M2: hālkıñ

²³⁹ İ: ḳamu anıñ / M1: ḳamunıñ/ M2: ḳamunıñ

²⁴⁰ İ: ḳavlin / M1: ḳavli/ M2: ḳavli

²⁴¹ İ: aḳvālin/ M2: aḳvālin

²⁴² M2: Sever her bir ḳişi ḫālin

²⁴³ İ: Sürerler her biri ḫālin / M1: Sever her birisi ḫālin

²⁴⁴ İ: gerek

²⁴⁵ İ: gerek

²⁴⁶ M1: pinhān

²⁴⁷ M2: Gel sen de imdi ey derviş

²⁴⁸ M2: Cihānda eyle gel bir iş

²⁴⁹ M1: ṭarīḳ-i Ḥāḳdan

²⁵⁰ M1: gel /M2: ḳıl

²⁵¹ İ: anun

²⁵² M1: 'işḳı

²⁵³ M1: günāhına

²⁵⁴ İ: nefsine / M1: nefsine

²⁵⁵ İ: siyāset

²⁵⁶ İ: derūnıñdan / M1: derūnda/ M2: derūnıñ sen

²⁵⁷ İ: nedāmet

²⁵⁸ M1: hevāyadan

²⁵⁹ M1: almasun/ M2: irmesin

Ele girmiş iken fırsat²⁶⁰
²⁶¹Düni²⁶² gün iylegil²⁶³ ‘ibret²⁶⁴
 Gidersin²⁶⁵ sen daḥı²⁶⁶ elbet²⁶⁷
 Geçer ‘ömrün²⁶⁸ döner devrân

[7a K]

Ḳanı bunda gelen cânlar
 Ḳamusu virdiler cânlar
 Şu nâzik beslenen tenler
 Ki²⁶⁹ toprak²⁷⁰ oldılar yeksân

(50)

Ḳamu fevḳânî tahtânî²⁷¹
²⁷²Bilürsün²⁷³ ḥoṭ²⁷⁴ olur²⁷⁵ fânî
 İşıtmedin²⁷⁶ mi sen anı
 Ki²⁷⁷ (كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ)²⁷⁸

Cihânda²⁷⁹ kim geliserdür²⁸⁰
 Ḳamusu hep öliserdür
²⁸¹Ḳara²⁸² yerde²⁸³ olisardur

²⁶⁰ İ: fırsat

²⁶¹ M1 nüshasında ikinci ve üçüncü mısra birbiriyle yer değiştirmiştir.

M2: Bugün gel eylegil ḡayret

²⁶² İ: dün

²⁶³ İ: eylegil / M1: eylegil

²⁶⁴ İ: ḡayret / M1: ḡayyarat

²⁶⁵ M1: gidersin

²⁶⁶ İ: sen de/ M2: daḥı sen

²⁶⁷ İ: uş elbet

²⁶⁸ İ: ‘ömrün / M1: ‘ömrin/ M2: ‘ömrün

²⁶⁹ İ’de yok / M1’de yok/ M2’de yok.

²⁷⁰ İ: türâba / M1: türâba/ M2: türâba

²⁷¹ İ: tahtânî fevḳânî

²⁷² M2: Bilürsin bu dünyâ fânî

²⁷³ M1: bilürsin

²⁷⁴ İ: ḥod / M1’de yok

²⁷⁵ M1: oldılar

²⁷⁶ M1: işitmedin/ M2: ‘aceb işitmedin

²⁷⁷ İ: ve

²⁷⁸ İ: “Yeryüzünde bulunanların hepsi fanidir.” (Rahman 55/26)

²⁷⁹ M1: cihâna

²⁸⁰ İ: geliserdir/ M2: geliserdir

²⁸¹ M2: Ḳara sine giriserdir

²⁸² İ: ḳamu

²⁸³ İ: yerler / M1: yirler

Aña toprak döşek yorgan

Cihānı var mı²⁸⁴ hiç²⁸⁵ tutmuş

²⁸⁶Ya gidenlerine gelmiş²⁸⁷

Bu kez²⁸⁸ nevbet²⁸⁹ saña gelmiş²⁹⁰

Yaraqlan²⁹¹ göçmege ey cān

Ki²⁹² bir gün²⁹³ sana²⁹⁴ [da] va'de

²⁹⁵Gelüp²⁹⁶ ölesin ol²⁹⁷ demde²⁹⁸

[5b M1/74b M2] ²⁹⁹Karandığın³⁰⁰ kalur³⁰¹ bunda³⁰²

Ne-kim var māl mülk³⁰³ ü³⁰⁴ evtān³⁰⁵

[7b K]

Çün³⁰⁶ 'Azrā'il şuna cāna

Ṭutuşuban yürek yana

Hemān kaşd ide³⁰⁷ imāna

O demde gelüben şeytān

(55)

Ecel ol³⁰⁸[dem] irincegez³⁰⁹

²⁸⁴ M1: var mıdur

²⁸⁵ M1'de yok

²⁸⁶ M2: Gelenler cümle yine gitmiş

²⁸⁷ İ: Gelenler hep gene gitmiş / M1: Gelenler hep gine gitmiş

²⁸⁸ İ: gün / M1: gün/ M2: gün

²⁸⁹ İ: nöbet

²⁹⁰ İ: yetmiş / M1: yetmiş

²⁹¹ M1: hāzırlan

²⁹² M1: gele

²⁹³ M2: girü

²⁹⁴ İ: saña da/ M2: saña da

²⁹⁵ M2: yetüben ölesin sen de

²⁹⁶ İ: yatuban / M1: yatuban

²⁹⁷ M1'de yok

²⁹⁸ İ: sen de / M1: sen de

²⁹⁹ M2: Koyup hep gidesin bunda

³⁰⁰ M1: koyuban

³⁰¹ M1: gidesin

³⁰² İ: Koyuban gidesin sen de

³⁰³ M1: māl-ı mülük /M2: māl-ı mülk

³⁰⁴ M1'de yok/ M2'de yok

³⁰⁵ İ: Ne-kim var mülk ile evtān

³⁰⁶ M2: çü

³⁰⁷ M1: ider

³⁰⁸ İ: ol dem / M1: ol-dem/ M2: ol-dem

³⁰⁹ İ: irecegiz / M1: iricegez/ M2: iricegez

[90b İ]	<p>Bu cânını³¹⁰ virincegez³¹¹ Kara sine³¹² girincegez³¹³ Ola³¹⁴ mı yoldaş[ı]n³¹⁵ imân</p> <p>Eger imân-ıla rıhlet İdersen³¹⁶ bulasın cennet İmânsuz³¹⁷ gidecek³¹⁸ elbet Olısdur³¹⁹ yiri³²⁰ vîrân³²¹</p> <p>Gel ol günü³²²[da]hı aña³²³ Gele Münker³²⁴ Nekîr³²⁵ saña Göricek qalasın³²⁶ taña³²⁷ Buların³²⁸ heybetin³²⁹ ey cân</p>
[8a K]	<p>‘Aceb n’olasın³³⁰ ol günde Su’âl olıcağın³³¹ anda Şaşa mısın³³² cevâbında Veyâhüd ola mı âsân</p>

³¹⁰ İ: cânı sen / M1: cânını/ M2: cânını

³¹¹ İ: virecegez / M1: viricegez/ M2: verincegez

³¹² M1: yere

³¹³ İ: girecegez / M1: giricegez

³¹⁴ M1: olur

³¹⁵ İ: yoldaşın / M1: yoldaşın/ M2: yoldaşın

³¹⁶ M1: idersen/ M2: idersen

³¹⁷ İ: imânsız / M1: imânsız/ M2: imânsız

³¹⁸ M1: gidicek/ M2: gidicek

³¹⁹ M1: olusardur/ M2: olısdur

³²⁰ İ: yerin / M1: yerin/ M2: yerin

³²¹ M1: nîrân/ M2: nîrân

³²² İ: günü da[ı] / M2: günü da[ı]

³²³ M1: da[ı] a[ı]la

³²⁴ İ: Münkir/ M2: Münkir

³²⁵ M2: Nekir

³²⁶ M1: qalasın

³²⁷ İ: taña / M1: taña/ M2: taña

³²⁸ M2: buların

³²⁹ M1: heybetin

³³⁰ M1: n’olasın/ M2: n’olasın

³³¹ İ: olıceğın / M1: oluncegez/ M2: olacağın

³³² M2: şaşar mınız

³³³Su'āline cevāb³³⁴ sende³³⁵
³³⁶Virirsin³³⁷ bunlara³³⁸ sinde³³⁹
 Seniñ qabrin³⁴⁰ içi³⁴¹ anda
 Olısar ravza-i bostān³⁴²

[6a M1/ 75a M2] Viremessen³⁴³ cevābını
 (60) Mu'azzab ideler seni
 Çekesin³⁴⁴ qab[i]³⁴⁵ 'azābını
 Qalasin³⁴⁶ haşre dek giryān

Çü İsrāfıl ura şürı
 Qabirden qopasin³⁴⁷ giri³⁴⁸
 Ne şeikle³⁴⁹ durasin³⁵⁰ urı³⁵¹
 O dem³⁵² cisme³⁵³ giricek cān³⁵⁴

Ölenler³⁵⁵ çünki dirile
 Hisāb yirine³⁵⁶ durıla³⁵⁷

³³³ M2: su'ālinde cevābında

³³⁴ M1: cevābında

³³⁵ İ: anda / M1'de yok

³³⁶ M2: verirseñ yolunca anda

³³⁷ İ: virirsen

³³⁸ M1: bunlar

³³⁹ İ: sende / M1: sende

³⁴⁰ M1: qabrin/ M2: qabrin

³⁴¹ M2: dağı

³⁴² M2: ravza-i rızvān

³⁴³ İ: viremezsen / M1: virmezseñ/ M2: viremesler

³⁴⁴ M1: çekersin/ M2: çekersin

³⁴⁵ İ: qabri / M1: qabr

³⁴⁶ M1: qalasin

³⁴⁷ M1: qopusar/ M2: qopasin

³⁴⁸ İ: geri

³⁴⁹ İ: deñlü

³⁵⁰ M2: turasın

³⁵¹ M1: uru

³⁵² M2: medde

³⁵³ M2'de yok.

³⁵⁴ M2: icān

³⁵⁵ İ: ölüler

³⁵⁶ İ: yerine / M1: yerine/ M2: yerine

³⁵⁷ İ: derile / M1: varıla/ M2: varıla

- Ne-kim itdiyse³⁵⁸ şorula³⁵⁹
Eger hayrı³⁶⁰ eger³⁶¹ ‘işyân
- [8b K] Nice gâfil³⁶² ola³⁶³ şaşa
‘Âkıl³⁶⁴ yaz³⁶⁵ olmaya³⁶⁶ başa
Kimi³⁶⁷ başın ura³⁶⁸ taşşa
Olup işlerine bişmân³⁶⁹
- [91a İ] Nicesine hiţâb³⁷⁰ olur³⁷¹
Nicesine ‘ikâb olur³⁷²
Kıatı ince hisâb olur³⁷³
³⁷⁴Cegerler³⁷⁵ olısar büryân³⁷⁶
- (65) Kişi [ne] itdi[yse]³⁷⁷ bulısdurdur³⁷⁸
Başına hep geliserdür³⁷⁹
Hem anda kırılısardur³⁸⁰
‘Ameller dartmağa³⁸¹ mizân

³⁵⁸ İ: etdiyse / M1: itdiñse

³⁵⁹ İ: şorıla / M1: şorıla/ M2: şorıla

³⁶⁰ İ: hayrı / M1: hayr/ M2: hayr

³⁶¹ M1: ve eger

³⁶² İ: ‘âkıl / M1: ‘âkıl/ M2: ‘âkıl

³⁶³ M1: olan

³⁶⁴ M1: ‘aklı

³⁶⁵ İ: yâr /M1: yâr/ M2: yâr

³⁶⁶ İ: olmayar

³⁶⁷ İ: kişi

³⁶⁸ M1: urur

³⁶⁹ M1: peşmân/ M2: peşmân

³⁷⁰ İ: ‘azâb / M1: ‘azâb/ M2: ‘azâb

³⁷¹ İ: ola / M1: ola/ M2: ola

³⁷² İ: ola / M1: ola/ M2: ola

³⁷³ İ: ola / M1: ola/ M2: ola

³⁷⁴ M1: ola cigerleri biryân

³⁷⁵ İ: cigerler/ M2: cigerler

³⁷⁶ İ: giryân/ M2: biyrân

³⁷⁷ İ: itdi / M1: itdi/ M2: n’itdiyse

³⁷⁸ İ: bulısdurdur/ M2: bulısdurdur

³⁷⁹ İ: geliserdir/ M2: geliserdir

³⁸⁰ İ: kırılısardur/ M2: kırılısardur

³⁸¹ İ: tartmağa / M1: tartmağa/ M2: ta[r]tmağa

- Bini³⁸² uçup uçup³⁸³ gele
 Kimi şağa kimi şola
 [6b M1/ 75b M2] Niceler şād³⁸⁴ olup güle
 Niceler olısar[lar]³⁸⁵ giryān
- Niceler görmeye³⁸⁶ zaḥmet
 Bular[ı]³⁸⁷ ğarḳ iyleye³⁸⁸ raḥmet
 [9a K] Bulara³⁸⁹ iyleye³⁹⁰ ḥıdmet³⁹¹
 Gelüp vildān-ıla³⁹² ğılmān
- ³⁹³Şırātı geçe mü'minler
 Bula iḥsānı muḥsinler
 Düşüp ṭamuya mücrimler
 Olısarlar ḳatı ḥızlān
- Cināna gireler³⁹⁴ müştāk
 Bula ma'sūḳını³⁹⁵ 'uşşāk³⁹⁶
 Cehennemde ḳala³⁹⁷ fussāk
 Düni gün ideler efgān
- (70) Yanup nār-ı cehennemde
 Düni gün³⁹⁸ olalar ğamda³⁹⁹

³⁸² M1: bitiler/ M2: bitiler

³⁸³ M1: uçuban/ M2: uçıban

³⁸⁴ M1: şāz

³⁸⁵ İ: olısar / M1: olısar/ M2: olısar

³⁸⁶ M2: görmeyüp

³⁸⁷ M2: bunları

³⁸⁸ İ: ider / M1: ide/ M2: ide

³⁸⁹ İ: olara / M1: olara/ M2: olara

³⁹⁰ İ: eyleyüp / M1: eyleye/ M2: eyleye

³⁹¹ M1: ḥızmet/ M2: ḥızmet

³⁹² M1: vildān ile

³⁹³ Bu dörtlük M1'de yok/ Bu dörtlük M2'de yok.

³⁹⁴ İ: gidicek

³⁹⁵ İ: ma'sūḳını / M1: ma'sūḳını/ M2: ma'sūḳına

³⁹⁶ M2: müştāk

³⁹⁷ İ: ḳalup / M1: ḳalup/ M2: ḳalup

³⁹⁸ İ: Dün ü gün

³⁹⁹ İ: efgān

Meded kim ide⁴⁰⁰ ol⁴⁰¹ demde⁴⁰²
Çü⁴⁰³ hışm⁴⁰⁴ itdi⁴⁰⁵ ulu⁴⁰⁶ sultân⁴⁰⁷

Buların⁴⁰⁸ hâlini bu dil
Degil⁴⁰⁹ şerh iylemek⁴¹⁰ kâbil
Buların⁴¹¹ rahmeti⁴¹² zâ'il
Hiç eksilmeyiser⁴¹³ bir an⁴¹⁴

[9b K]

İlâhî bize hış[ı]m itme
Bizi 'aşilere katma
Cehennem nârına atma⁴¹⁵
Eyâ⁴¹⁶ Hännân ve⁴¹⁷ yâ Mennân

Şular[ı]⁴¹⁸ kim cennet içinde
Şafâ vü 'işret içinde
Çalalar lezzât⁴¹⁹ içinde
İdeler cenneti seyrân⁴²⁰

⁴⁰⁰ M1: idiser/ M2: idiser

⁴⁰¹ M1'de yok/ M2'de yok.

⁴⁰² M1: anda/ M2: anda

⁴⁰³ M1: çün

⁴⁰⁴ M2: hışım

⁴⁰⁵ M2: idi

⁴⁰⁶ M1: ol

⁴⁰⁷ İ: Çü hışım ide ganî Rahmân

⁴⁰⁸ M1: buların/ M2: buların

⁴⁰⁹ İ: dinle

⁴¹⁰ İ: eylemek / M1: eylemek/ M2: eylemek

⁴¹¹ M1: buların/ M2: buların

⁴¹² M1: zahmeti/ M2: zahmeti

⁴¹³ M1: anda olmaya/ M2: anda olmaya

⁴¹⁴ İ: Hiç anda olmaya bir an

⁴¹⁵ M1: yakma

⁴¹⁶ M2: yâ

⁴¹⁷ M2'de yok.

⁴¹⁸ M1: şular/ M2: şunlar

⁴¹⁹ M1: lezzet/ M2: lezzet

⁴²⁰ M2: seyrân

[7a M1/76a M2] Gönülde⁴²¹ kıalmaya⁴²² ğamlar
Sürile⁴²³ ‘aşk-ıla⁴²⁴ demler
Demine irmeye⁴²⁵ demler
Zehi⁴²⁶ devlet zehi⁴²⁷ ihsân

(75) Cemâle⁴²⁸ çün⁴²⁹ olalar tuş⁴³⁰
⁴³¹Ola hâlleri de⁴³² hem hoş
İdüp⁴³³ vuşlat şarâbın hoş⁴³⁴
Şafâda⁴³⁵ olalar sekrân

[10a K] İlâhî ‘izzetin ğağkı
Naşib it bize bu zırkı⁴³⁶
Cemâlinle⁴³⁷ bulup⁴³⁸ zevkı⁴³⁹
Olavuz mest-ile ğayrân

⁴²¹ M1: gönülde/ M2: gönülde

⁴²² M2: kıalması

⁴²³ M1: süreler

⁴²⁴ M1: ‘ışk-ıla

⁴²⁵ M1: uymaya

⁴²⁶ M1: zihî

⁴²⁷ M1: zihî

⁴²⁸ M2: cemâline

⁴²⁹ M2’de yok.

⁴³⁰ M1: duş/ M2: duş

⁴³¹ M2: olalar hâllerine hoş

⁴³² M1: hâllerine

⁴³³ M2: içüp

⁴³⁴ M2: nüş

⁴³⁵ M1: şafâdan

⁴³⁶ M1: zevkı/ M2: zevkı

⁴³⁷ M1: cemâline

⁴³⁸ M2: bula

⁴³⁹ M1: şevkı

⁴⁴⁰Benim fi'[i]lim buña lâyıķ
İdesün 'afv-ıla ğufrân
Temmetü'l-kitâbu bi-'avni'llâhi'l-melikü'l-vehhâb 1066
Fi Receb 6

⁴⁴⁰ M1: Benim fi'lim saña lâyıķ
Degildür bilürem bayıķ
Velî oldur saña lâyıķ
İdesin 'afv-ıla ğufrân

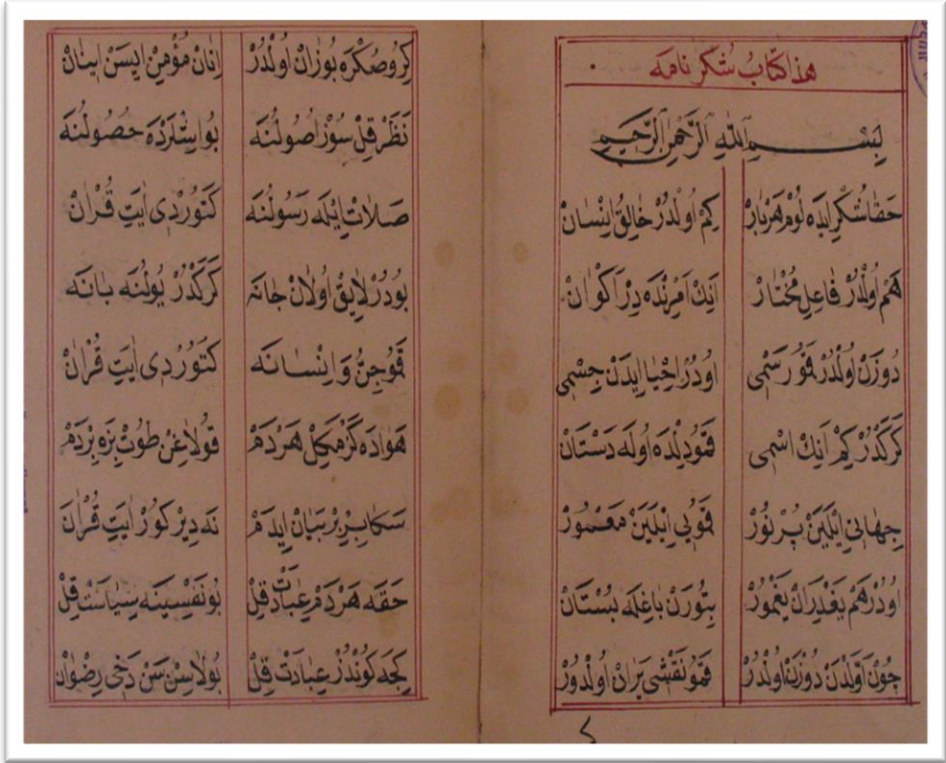
Bu Ğamzanın münâcâtı
Ķabûl idici ħâcâtı
Budur hem 'arz-ı ħâcâtı
Revâ kıl ħûri-y-ile ğılmân

M2: N'idem fi'lim aña lâyıķ
Degildir bilürem bayıķ
Velî oldur saña lâyıķ
İdesin 'afv ile ğufrân

Süleymânın münâcâtı
Bu Ķabûl idici ħâcâtı
Budur hem 'arz-ı ħâcâtı
Devâ kıl ħûriyle ğılmân

Oķuyanı dinleyeni yazanı
Raĥmetinle yarlıĝaĝıl yâ Ğanî
Bu Şükür-nâme'i bu araya yazdığımda ey hümâm sene biñ iki yüz beşde idi tamâm cemâziye'l-âĥir sene
1205

Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi Nüshasından

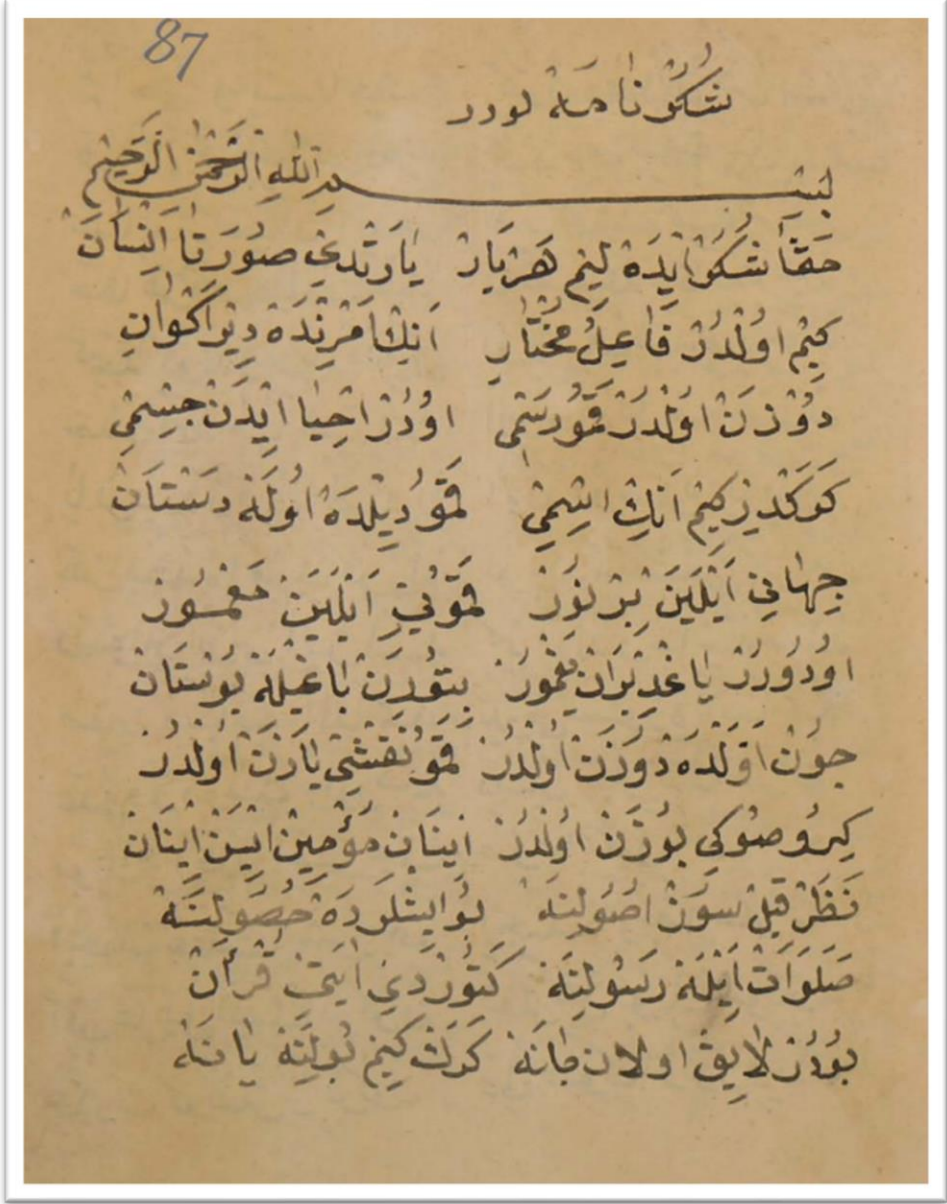
2139/1 Arşiv Numaralı Milli Kütüphane Nüshasından [M1]

3965/3 Arşiv Numaralı Milli Kütüphane Nüshasından [M2]

İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Nüshasından [İ]

Kaynaklar

- Akyıldız, A. (1995). Tanzimat döneminde belgelerin şekil, dil ve muhteva yönünden geçirdiği bazı değişiklikler (1839-1856), *Osmanlı Araştırmaları*, XV, 221-237. Enderun Kitabevi
- Alster, B. (1985). Sumerian love songs. *Revue d'Assyriologie et d'Archéologie Orientale*, 79/2, 127-159.
- Avşin Güneş, G. (2015). Osmanlı Devleti'nin Gayrimüslimlere Bakışı ve Klasik Dönem Millet Sistemi". *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1/2, 1-30.
- Aydın, N. (2019). *Konya âşıklık geleneğinde (XVIII-XIX. yy.) Âşık Şem'i ve şiir dünyası (inceleme-tenkitli metin)*. Kömen Yayınları.
- Bilgin, A. A. (2011). Tekke edebiyatı. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 40, 381-384, İSAM Yayınları.
- Ceylan, Ö. (2004). Tasavvufi edebiyat (Osmanlı sahası). *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı, Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*, 4, 159-196, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Çelebioğlu, Â. (1998). Türk edebiyatında manzum dinî eserler. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları* (s. 349-365), MEB Yayınları.
- Develi, H. (1995). *Evliya Çelebi Seyahatnamesine göre 17. yüzyıl Osmanlı Türkçesinde ses benzeşmeleri ve uyumlar*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Develi, H. (2011). *XVIII. Yüzyıl İstanbul hayatına dair Risâle-i Garîbe*. Kitabevi Yayınları.
- Develi, H. (2002). Eski Türkiye Türkçesi ağızlarının sınıflandırılmasında morfolojik esaslar. *Türkbilig*, 4, 117-124.
- Develi, H. (2008). Eski Türkiye Türkçesi ağızlarının sınıflandırılması. *Turkish Studies*, 3/3, 212-230. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.339>.
- Duman, M. (1995). *Evliya Çelebi Seyahatnamesine göre 17. yüzyılda ses değişimleri*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Durgun, Ö. (2022). Bir imla meselesi mi yoksa i>e değişimi mi? Osmanlı Türkçesi metinlerinde kapalı /è/ sesi üzerine. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 31, 468-483. DOI: 10.29000/rumelide.1221885.
- Ekici, H. & Güneş, İ. (2023). *Feyzî-i Üsküdârî Arapça-Türkçe Manzum Sözlük (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*. Sonçağ Yayınları.
- Erdem, M. D. (2006a). Kırşehir ve Konya ağızlarının eski Anadolu Türkçesi yazı dilinin oluşumuna etkisi. *Karadeniz Araştırmaları*, 8, 56-65.

- Erdem, M. D. (2006b). Ağızlardan etkilenme derecelerine göre Osmanlı ve eski Anadolu Türkçesi metinleri ve bu metinlerin diline kaynaklık eden ağızlar. *İlmî Araştırmalar*, 22, 83-110.
- Göz, İ. (2020). *Yazılı Türkçenin kelime sıklığı sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Günaydın, A. (2020). Harekeli bir Mi'râciyenin dîbâcesi ve Osmanlı Türkçesinin imlası ve telaffuzu hakkında düşündürdükleri. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 49, 161-183. <https://doi.org/10.24155/tdk.2020.133>.
- Gülsevin, G. (2008). Eski Anadolu Türkçesi ağızları üzerine. VI. *Uluslararası Türk Dili Kurultayı*, 20-25 Ekim 2008, Ankara.
- Parlatır, İ. (2017). *Açıklamalı İslâmî terimler sözlüğü*. Akçağ Yayınları.
- Karahan, L. (2007). Eski Anadolu Türkçesinin kuruluşunda yazı dili – ağız ilişkisi", IV. *uluslararası Türk dili kurultayı bildirileri 2000*, (s. 929-938), Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kartallıoğlu, Y. (2011). *Klâsik Osmanlı Türkçesinde eklerin ses düzeni, 16., 17. ve 18. yüzyıllar*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kartallıoğlu, Y. (2016). Osmanlı Türkçesinde ara biçim -I: Arapça ve Farsça ökelimler. *Dil Araştırmaları*, 18, 103-124.
- Kartallıoğlu, Y. (2023). Alıntıların Türkçeleşme süreçleri bilgisine eleştirel bir bakış. *Doğumunun 80. Yılında Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun Armağanı*, (s. 701-720). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Küçük, C. (2012). Osmanlı İmparatorluğu'nda 'Millet Sistemi' ve Tanzimat". *Tanzimat -Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu-*, 541-548, Ed. Halil İnalçık – Mehmet Seyitdanlıoğlu, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Oğuz, Ö. (2003). Batı Oğuz sahası âşık edebiyatı. *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı, Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*, 3., 507-601, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Ong, W. J. (2013). *Sözlü ve yazılı kültür – sözün teknolojileşmesi-*. Çev.: Sema Postacıoğlu Banon, Metis Yayınları.
- Ölker, G. (2011). *Yazılı Türkçenin kelime sıklığı sözlüğü*, 1945-1950 arası. Kömen Yayınları.
- Ölker, G. (2021). Türkçe-Rumca manzum sözlükler dizisi-I: Tuhfetü'l-Uşşâk. *Prof. Dr. Orhan Yavuz Armağanı*, 191-201. Palet Yayınları.

- Ölker, G. (2022). Türkçe-Rumca manzum sözlükler dizisi II: Tuhfe-i Rumî. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 54, 217-233. <https://doi.org/10.21563/sutad.1130127>
- Ölker, P. (2013). Cerîde-i Havâdis ve Hakâyıku'l-Vekâyî gazetelerinde Türk dili ile ilgili iki yazı. *Turkish Studies*, 8/9, 2021-2033. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5131>
- Ölker, G. (2023). Türkçe-Rumca manzum sözlükler dizisi III: Manzume-i Vehbî. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 11, 20-47. <https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1273136>
- Ölker, P. (2015). *Manzum sözlük geleneği ve Arapça-Türkçe manzum sözlük Mahmûdiyye*. Palet Yayınları.
- Ölker, P. (2016). *Tanzimat basınının dili*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ölker, P. (2018). *Bir dil içi aktarım örneği, Nazmizade Murtaza'nın Kâbusname tercümesi*. Palet Yayınları.
- Öztekten, Ö. (2018). Eski Anadolu Türkçesi yazı dili midir? *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 11/24, 260-266. <http://dx.doi.org/10.12981/motif.431>.
- Sadoğlu, H. (2003). *Türkiye'de ulusçuluk ve dil politikaları*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Üçüncü, K. (2004). İrşâd ve tebliğe bağlı icra: Türk sözlü kültür geleneği bağlamında Türk tekke edebiyatı. *TÜBAR*, XVI, 127-141.
- Yavuz, O. & Gülmez, M. (2015). *Manzum ilk Ashâb-ı Kehf kıssası (inceleme-metin-dizin-tıpkıbasım)*. Palet Yayınları.
- Yavuz, O. & Gülmez, M. (2018). *Maksadî, Kemâlât (inceleme-metin-dizin-tıpkıbasım)*. Palet Yayınları.
- Yıldırım, D. (2019). Önceden tasarlanmış sözlü ortam icra bağlamı. *Türkbilig*, 38, 1-10.